ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНІҢ ТАРИХЫ ЖӘНЕ ТЕОРИЯСЫ КАФЕДРАСЫ

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНІҢ ТАРИХЫ ЖӘНЕ ТЕОРИЯСЫ КАФЕДРАСЫ

Алматы
«Қазақ университеті»
2014

ӘОЖ 378
ҚБЖ 7458
Қ 17

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің 80 жылдық мерейтойы қарсаңында 1957 МҚ «Абай-Шәкәрім шығармашылығын зерттеудің жаңа бағыттарын негіздеу мәселелері» ғылыми жобасы қаржысы есебінен шығарылды

Жалпы редакциясын басқарған
филология ғылымдарынын докторы, профессор *Қ. Әбдезұлы*

Редакциялық жұмыс тобы:
филология ғылымдарынын докторы, профессор *Қ. Мәдібаева,*
филология магистрі *Н. Түсіпхан*

Құрастырушы *Р. Әуесхан*

Қ 17 **Қазақ әдебиетінің тарихы және теориясы кафедрасы** / жалпы ред. баск. Қ. Әбдезұлы. – Алматы: Қазак университеті, 2014. – 312 б.
ISBN 978-601-04-0337-6

Бұл жинақ филология, әдебиеттану және әлем тілдері факультеті казак әдебиетінің тарихы және теориясы кафедрасынын оқытушы-профессорларынын шығармашылык бағыттары туралы ой козғайды.

ӘОЖ 378
КБЖ 7458

ISBN 978-601-04-0337-6

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2014

Г. Қазыбек,
филология, әдебиеттану және
әлем тілдері факультеті
деканының міндетін атқарушы,
ф.ғ.к, профессор

ДӘСТҮРІ БАЙ, ДАҢҚЫ ЗОР ҰЖЫМ

Факультетіміздің Қазақ әдебиетінің тарихы және теориясы кафедрасының арғы-бергі шежіресін сөз еткенде бүкіл қазақ әдебиетінің өткен ғасырдағы атақты тұлғаларын, занғар ақын-жазушыларын ескермеуге болмайды. Университетіміз құрылғаннан кейін 6 жыл өткенде жазушы, ғұлама ғалым, қазақ халқының біртуар асыл азаматы Мұхтар Омарханұлы Әуезовтің бастамасымен және тікелей қадағалауымен 1940 жылы «Қазақ әдебиетінің тарихы» дейтін кафедра ашылған. Ал, кафедраның тұңғыш меңгерушісі болып (1940-1975 ж.ж) филология ғылымдарының докторы, профессор Б. Кенжебаев қызмет атқарған. Осы кезенде «Қазақ әдебиетінің тарихы» кафедрасы жұмысының жетілуіне, бүкілодақтық деңгейінде танылып, іргелі зерттеулер жүргізуіне академиктер Ә. Марғұлан мен З. Ахметов, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, профессор Е. Ысмайылов, профессорлар Т. Нұртазин мен М. Ғабдуллиннің еңбектері елеулі. Дәл осы ғылыми ізденістер мен ұстаздық ұлағатты одан әрі дамытуда академиктер З. Қабдолов, Р. Нұрғалиев, профессорлар Т. Кәкішұлы, М. Жолдасбеков, А. Қыраубаева, Ж. Дәдебаев, Қ. Әбдезұлы сынды ұстаздарымыз қыруар жұмыс атқарды.

Кафедра өз тарихында екі мәрте құрылымдық өзгерістерді бастан кешірді. 1990 жылы «Қазақ әдебиеті» кафедрасынан «Қазақ әдебиетінің тарихы мен сыны» кафедрасы бөлініп шықты. Ал, 2000 жылы екі кафедра қайта бірікті. Сөйте тұра, 2001 жылы кафедра «Қазақ әдебиеті» және «Әдебиет теориясы» болып қайта құрылды. 1975-2000 жылдар аралығында кафедраға академик

құрметтеген туындыларынан үзінділер келтіреді. Оны Сәбеңнің қалай қабылдағанын да айтады. Қорытындысында қаламгер: «Қазіргі жағдай басқа. Бүгінде біздің Сталин туралы ұғымымыз Мұқановтың тұжырымына қарама-қарсы! Енді қайттік? Қайтетін түгі де жоқ. Бәрі түсінікті. Егер дәл бүгінгі күні Сәбеңнің көзі тірі болса, ол да дәл бүгінгі біздің ұғымымызда болар еді. Ал кеше біз де дәл Сәбеңнің тұжырымында емес пе едік? Сәбит Мұқанов бұл ретте де – өз дәуірінің айнасы. Ал айнадағы – Сәбиттің заманы һәм замандасы» (Қабдолов З. Көзқарас. Алматы: Рауан, 1996, 132 -бет), – деп ой түйеді.

Ал осының барлығын қысқадан қайырсақ, «ешкімнің бетіне жел боп тимеген» (Ә. Кекілбаев), «жүрегі адамды сүю үшін, жақсыны тану үшін жаралғандай жанның» (С. Қирабаев), «ел сөзін сөйлей алар кемелділігіне» (З. Ахметов) кепілдік береді.

Қанипаш Қайсақызы Мәдібаева 1951 жылдын 12 ақпан күні қазіргі Алматы облысы, Алакөл ауданының Әлемді ауылында дүниеге келді. Филология ғылымдарынын докторы, профессор.

1968-1972 жылдары Абай атындағы Қазақ мемлекеттік педагогикалық институтынын филология факультетінде оқып, үздік дипломмен аяқтады.

Орта мектепте қазақ тілі мен әдебиеті пәнінен сабақ берді, республикалық «Қазақстан», «Қайнар», «Жалын» кітап баспаларында, «Жалын» журналында қызмет істеді.

1990 жылдан бастап әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде оқытушы. Қазіргі уақытта қазақ әдебиетінің тарихы және теориясы кафедрасынын профессоры.

1995 жылы «Зар Заман ағымы және Шортанбай Қанайұлынын әдеби мұрасы» атты тақырыпта кандидаттық диссертация қорғады. 1997 жылы доцент ғылыми атағын алды. 2006 жылы «Қазақ әдебиетінің XIX ғасырдағы көркемдік дамуы және зерттелуі» тақырыбында докторлық диссертация қорғап, 2009 жылы профессор ғылыми дәрежесін алды.

Қ.Қ. Мәдібаеванын 300-ден астам ғылыми әдеби-сын мақалалары жарық көрген. «Абай және Абай дәуіріндегі қазақ өлеңі» (2007), «XIX ғасырдағы қазақ әдебиеті» (2009), «Өрісті өнер» (2013) атты оқулық, оқу құралдары бар.

XIX ғасырдағы қазақ әдебиеті тарихын оқыту барысында «Абайтанудағы жана бағыттар» «Махамбеттану», т.б. авторлық курстарын әзірледі.

Қ. Мәдібаева бірнеше монографиялық зерттеу жинақтарын шығарды:

1. Мәдібай Қ. Зар заман ағымы. – Алматы: Қазақ университеті, 1997. – 160 бет.
2. Мәдібай Қ. Абай және Абай дәуіріндегі қазақ өлеңі. – Алматы: Қазақ университеті, 2007. – 128 бет.
3. Мәдібай Қ. Қазақ әдебиетінің жауһар ғасыры. – Алматы: Ценные бумаги. – 2012. – 360 бет.

МАЗМҰНЫ

Қазыбек Г. Дәстүрі бай, даңқы зор ұжым 3
Кәкішұлы Т. Тарихымыздағы ерен тұлға 10
Әбдезұлы Қ. Менің рухани ұстаздарым 22
Темірболат А. Хронотоп рассказа М.О. Ауэзова
«Сиротская доля» 34
Бисенғали З. Халел Досмұхамедов еңбектеріндсгі
ұлттық рух 48
Әбдиманұлы Ө. Сөз өнері ілімінің көшбасшысы 64
Сейітжан З. Шежіре – шығарма 99
Тілепов Ж. Сұңғыла жанның сұлулық әлемі 110
Мәдібаева Қ. Абайтану арналарында 123
Абдулина А. Психопоэтический дискурс в романе
А. Кекильбаева «Конец леғенды» 132
Ахмет К. Абай туралы алғашқы иікірлер 141
Үмбетаев М. Абай және әнші ақындар 150
Бұлдыбай А. Қара олең құдіреті 166
Болатова Г. Учет различия синтаксических
возможностей двух языков (На материале романа-эпопеи
М.О. Ауэзова «Путь Абая») 172
Әбдіқұлова Р. Х. Сүйіншәлиевтің әдебиет тарихы жайлы
толғамдары 185
Қалқабаева С. Кенесары рухын танытқан дастан 198
Сағындықов Н. Аз-Замахшари – шығыс ренессансының
көрнекті өкілі 206
Бисенбаев П. «Жүсіп-Зылиха» дастанындағы
қайырымды билеуші тұлғасы 213
Шортанбаев Ш. Роман және кейіпкер болмысы 228
Мекебаева Л. Көркем шығармада моңологтардың
қолдаңылуы 235
Дәрібайұлы С. Егіншілік жөніндегі фольклор 247
Жүсінова А. Әдеби-интеллектуалдық еңбекті
нарықтық қатынастарға бейімдеу

және коммерцияландыру жолдары 257
Оспанова А. Зия Көкалыптың
«Түрікшілдіктің негіздері» енбегі туралы 266
Түсіпхан Н. Үш талшыбык 283
Саргелтаева А. 307
Смайлова Ж. 308

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНІҢ ТАРИХЫ ЖӘНЕ ТЕОРИЯСЫ КАФЕДРАСЫ

Беттеген *Нұрәділ Нұрдәулет*
Мұқабасын көркемдеген *Нұрәділ Нұрдәулет*

ИБ № 7107
Басуға 03.03.2014 ж. қол қойылды. Пішімі 60х84/16.
Көлемі 19,44 б.т. Тапсырыс № 270. Таралымы 50 дана.
Сандық басылым. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспасы
050040, Алматы қ., Әл-Фараби даңғылы, 71.
«Қазақ университеті» баспаханасында басылды